

a víc: jichž charaktery měly někdy i trhliny, přes něž nedovede zrak pozorovatelův přenést ani póza sebedůsledněji dodržovaná. Tyto všecky jemné a nejjemnější složky charakterové zvažila podivuhodně Huchová a vytvořila jimi portréty úžasné životnosti a síly sugestivné, duše, jejichž vnitřní dramata jsou ještě mnohem zajímavější než pohnutá dramata vnější. Dočteš-li tuto knihu, jest ti, jako bys důvěrně obcoval po léta a léta s lidmi neobyčejně ti blízkými, jako bys prožil jejich osudy hlouběji než oni sami. Všichni tito lidé byli v čemsi nedokonalí, necelí a rozdrobení a nechybím asi, vidím-li v tom to, co k nim lákalo Ricardu Huchovu, která ve svých dvou knihách o romantice německé studovala tolik duší přelomených a umdlených, necelých a vyšinutých. Její knížkou o italském Risorgimentu klesá snad mnohá legendární svatozáře, ale roste zato hluboká, ryze lidská sympatie k těmto mužům, snad slabým a neúplným, ale přesto statečným, oddaným velikému snu a kteří dovedli za ním jít i na popraviště. *Byli* hrdiny — alespoň ve *své* chvíli.

V knize Ricardy Huchové setkáváš se i s dvěma portréty královskými: s králem Karlem Albertem Savojským a s císařem Františkem I. Portrét Karla Alberta, tohoto „Hamleta na trůně“, jak mu říkali kdysi, jest kus velikého umění tragického. Jak jest vymalována a rozebrána ve svých složkách tato duše, schnoucí záhadnou ranou od kořene, tato duše zestárlá a zprahlá předčasně, slabošská, skeptická i mystická zároveň — čteš-li to, neubráníš se záchvěvům hrůzy. Při Františkovi I. jsou to jen odpor a opovržení, které tě jímají. I to jest podobizna nevšední síly charakterisační, která se prodírá hluboko do nitra portrétovaného. Zase zprahlý a vnitřně pustý člověk, ale jiným, bědnějším a vulgárnějším způsobem než Karel Albert, který má vždycky ještě cosi výsostného. Tento císařský kat jest především člověk úžasně malý a prázdný, malicherný a obmezený; tyran-pedant; všecky skutky jeho jsou malé, i mstivost jeho jest malá a nízká, bez velikosti, a proto právě dvakrát odporná.

Poušť srdce, poušť intelektu a nedostatek všeho charakteru, není-li charakterem malichernost.

## K. M. Čapek: Kašpar Lén mstitel

Kašpar Lén znamená patrný vzestup proti předchozímu dílu páně Čapkovu a nutí spravedlivého kritika, aby si opravil v lecčems starší soud o jeho původci, soud — nač to zapírat? — ne právě příznivý. V Kašparu Lénovi představuje se p. Čapek jako spisovatelská individualita, kterou můžeš kritisovat nebo potírat nebo v lecčems zavrňovat, a právem zavrňovat, která ti nemusí být sympatická nebo která ti může být přímo anti-patická — všecko — všecko až na to, že jí nemůžeš popřít nebo přehlédnout: vnucuje se ti prostě. Přečetl jsi knihu p. Čapkovu — ale ne, slovo přečetl se o ní nehodí, správnější bylo by říci: *prodrál* jsi se knihou jako divokým roštím nebo houštím a musil jsi být vyzbrojen k tomu vedle trpělivosti i sekyrou a jinými nástroji dřevorubeckými — máš proti ní řadu námitek, ale především: na knihu jeho se hned nezapomíná. Dá ti kus ne-li duševní radosti, velikosti nebo síly, alespoň duševní *práce* — a to jest již zisk, zvláště jsi-li zaplavován odevšad bezvýznamným, lacině parfumovaným zbožím, padělky francouzského románu salonního, ohnetovštinou, přesazenou do vinohradských neb jiných skleníků nad nuselskými nebo jinými svahy.

Čapek naplňuje úctyhodně první podmínku dobrého románu — *předpoklad* jeho: nestaví na písku, vykopal si pracně spolehlivé základy. Bez metafor mluveno: *zná* dokonale svět, o němž píše, lidský materiál, z něhož chce postavit své dílo. Čapek jest člověk svědomitý a spolehlivý; umí se *zapotit* při svém díle — toho, kdo by o tom pochyboval, stačí odkázati jen na některé



stránky této knihy — a není-li i velký architekt, jest alespoň poctivý dělník a to není málo dnes u nás, kdy se vyrábějí knihy jen z mydlin, z ničeho, kdy prolhaná povrchnost, prokletá polovičatost a nevědomost očenichává všecko a pitvoří se po všem. Čapek zná dokonale a úplně to, o čem píše. Píše o stavbě domu a zná do detailu všecku práci její, celý organism, všechny funkce a nástroje, zná terminologii odbornou i žargon, kterým mluví zedník a příkladač. Píše o porotním líčení a vidíš, že zná celý jeho mechanism, všechny typické složky a figury, které jej sehrávají, způsob jejich myšlení a cítění, jejich typická gesta a typické fráze — celé nitro tohoto stroje. Píše o lidské ssedlině velkoměstské a zná ji, zná způsob jejího života, katastrofy, které ji potkávají, ví, z jakých živelů se skládá, ví, kde živoří a proč a jak umírá. Svět ubožáků a vydeděnců, bídy i utrpení, svět dělnictva a prostitute, pokud se jím obírá ve svém románě, poznal dlouhým a pečlivým pozorováním v různých a rozmanitých situacích. A více: vžil, veštil a vmyslíl se v něj. Všecko, co ti o něm poví, jest autentické.

Ale toto poznání jest mně jen *předpokladem* uměleckého díla, jen jeho *materiálem*. Umělecké dílo musí být čímsi vyšším a větším než výsekem přírody nebo společnosti, musí být vnitřním duševním dramatem. A zde jsem u slabín poslední románové práce páně Čapkovy. Ne že by neměla tragického sujetu; jak hrubý, ale dobrý a čestný člověk stává se vrahem z hlubokého soucitu a jemného svědomí, jak jeho temná nevědomá duše zvolna se rozednívá k utrpení, jak marně bojuje se svými temnými sklony — v tom ve všem jest mnoho tragičnosti, kterou by bylo třeba zformovat v logické, scelené a vystupňované vnitřní drama. Ale toho právě jest málo v románu p. Čapkově. Figura Lénova jest dušena jinými figurami podružnými, zpracovanými stejně podrobně a se stejnou pozorovatelskou péčí, které autor staví do stejného plánu a podává stejně důležitě jako figuru hlavní. Detailové poznání fysického světa, prostředí stává se samo sobě cílem, není tím, čím má být: pouhým doprovodem vnitřního duševního dění. Již *komposice* románu jest

pochybená a poškozuje těžce vývoj vnitřního dramatu Lénova. První část podává objektivně autorským vypravováním příčiny zločinu Lénova, jak vzniká myšlenka na tento čin a jak se čin ten připravuje, druhá část popisuje obšírně porotní líčení s Lénem obžalovaným z vraždy, spáchané na kupci Konopíkoví — takže o činu samém dovidáš se jen nepřímou, kuse a jednostranně z referátu o soudním líčení. Představte si Dostojevského Zločin a trest, v němž byste věděli sice o motivech zločinu Raskolnikova, ale o činu samém doveděli byste se teprve několik neděl po jeho dovršení z obšírného referátu o trestním líčení.

Umělecká neekonomičnost kalí, zatěžuje a roztříštuje nade vše pomyslení román páně Čapkův. Autor ví příliš mnoho z vnějších fakt a toto poznání vepává do nás — doslova vepává — neustále a vším, za příležitosti vhodných i nevhodných. Děje se mu jako všem, kdož loví mřínky — těm unikají nejčastěji štiky a kapři. Toto množství detailů častěji zatemňuje než vyzdvihuje charakter celkový. Umělec, má-li dostihnout celku, musí míti odvalu odhodit mnohý detail; umělec, když byl poznal svou látku se všech stránek a ve všech podrobnostech, musí dovést *zapomenout* na mnohou její jednotlivost, má-li podat její celkový charakter. U Čapka přistupuje k tomu ještě, že klade si zároveň několik cílů a tím se roztříštuje. Chce podat na př. fonograficky věrně způsob a ráz mluvy nejnižších vrstev a tím zabíhá, rozumí se samo sebou, neustále do naturalistické drobnomalby, která odvrací pozornost od základních konstitutivních linií a složek a může se rozvinout jen na úkor vnitřního, duševního dramatu Lénova. Jiná jeho snaha, sama o sobě účtyhodná, jest snaha po plastickém, třírozměrném vystižení všech dějů a úkonů. Někde snaha tato vede k cíli a tvoří ne-li styl, alespoň dikci výraznou a svéráznou, opravdu naléhavou a vynucující si pozornost, ale častěji ztroskotává se autor a propadá temným násilnostem, nepříjemné a monotonní manýře a šabloně, barokním pitvorám a pustým hračkám, a místo platičnosti dosahuje opaku: nejasnosti, násilnických trivialit a únav-



ných i křečovitých schválností. Platí to zvláště o těch místech, kde děje duševní chce parafrázovat a opisovat obdobami ze světa hmotného. Odtud ráz těžkopádné mechaničnosti, který leží na románě Čapkově jako mûra a vypijí mnohou lepší možnost umění duševního. Figury Čapkovy při všem pečlivém poznání jejich podmínek jednají často jako automati a budí v tobě dojem mechanické mrtvolnosti. Tento temný materialism zavaluje i světlejší momenty heroismu, duševní síly a opravdovosti i citové jemnosti, které v látce jsou, a dává práci příliš často ráz zbytečně tvrdý, ano i místy pitvorně a karikaturně surový.

...Není pochyby, že v málo známém světě, z něhož čerpal p. Čapek svého Léna, leží látky zvláštní dramatickosti, drsné a trpké sice, ale také svým způsobem výmluvné a velké. Bude třeba dovésti jich jen umělecky vytěžit. A k tomu bude třeba naléztí styl jim úměrný. Každý styl musí být synthetický a monumentální, ale ten zde bude musit být asi nade vše prostý, má-li být opravdovým výrazem tohoto rudimentárního světa, teprve pracně se organisujícího. Čeho se dobral pan Čapek v Lénovi, jest zatím jen manýra příliš pestrá, roztržštěná a násilná, aby mohla býti opravdovým stylem. Ale bude-li překonána, východiskem k němu býti by mohla.

## Jaroslav Sutnar: Svatopluk Čech zrcadlem češství

Knížka zcela prázdná, jalová a planá a nade vše pomýšlení nechutná a pitvorná: nesprávná ve věci, směšná a trapná ve své bombastické a temné dikci, prostá každé jasné a slušné metody. Autor chtěl v ní dokázat, že Sv. Čech byl básník typicky český: někdo, kdo shrnul ve své dílo všechny podstatné živly české duše a dal jim zmocněný umělecký výraz krásné tvárné formy. Již these tato jest nepravdivá; Čech nebyl zvláště geniální duch, a proto ne ani básník zvláště český: jest v něm více průměrné otřelé evropské všeobecnosti, než se zdá i nejprísnejším jeho kritikům: všeobecného průměru i duševního i uměleckého a formového. Pan autor, chtěl-li se přiblížit své thesi, měl nejprve dokázat *básnickou a uměleckou velikost* Čechovu, poněvadž bez ní jest jeho these prostě absurdní. Byl-li v čem český na př. Neruda, tož jen v několika lyrických básních, které mají svou osobní a individuální inspiraci, svůj osobní a individuální výraz umělecký.

Zatím vpravdě nedovede p. Sutnar ani správně charakterisovat jednotlivá díla Svat. Čecha a pochopit a vyložit jejich smysl, ani správně určit a zvážit složky Čechova talentu, ani vystihnout jeho myšlenkový vývoj. Jeho knížka hemží se nejhrubšími a nejprimitivnějšími omyly v těchto směrech. Písne otroka charakterisuje na př. docela zvráceně a nesprávně, píše-li o jejich rázu a významu toto: „Svůj vítězný vstup i na půdu českou slaví toto *světodějně hnutí proletářské* (rozuměj sociálně demokratické) v Písních otroka, které jménem lidství se žha-